

10. Даценко Ю.М. Механізм формування конкурентної політики держави в умовах ринкової економіки. III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний рух науки» (1–2 жовтня 2018 р.). Дніпро, 2018. С. 159–161.
11. Даценко Ю.М. Теоретико-методологічні підходи в дослідженні інституціональних перетворень у контексті соціально-економічного розвитку. II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Стійкий розвиток національної економіки: актуальні проблеми та механізми забезпечення» (27 квітня 2018 р.). Кривий Ріг, 2018. С. 194–200.
12. Ясько Ю. Формування державної конкурентної політики в Україні. Вісник КНТЕУ. 2013. № 4. Серія 90. С. 24–36.
13. Законодавство України у сфері захисту економічної конкуренції: юридичний збірник; 4-е вид., доп. та розшир. 2012. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=94691&schema=main>.

ТЕОРЕТИКО-ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА

Аннотация. В настоящее время существует множество подходов к формированию конкурентной политики государства. Учитывая не только теоретические, но и институциональные аспекты, в работе проведено исследование, направленное на формирование целостной системы защиты конкуренции для оптимизации процесса создания конкурентной среды в экономике государства. Отражены основные подходы к определению понятия «конкурентная политика» и предложена модель формирования конкурентной политики государства с учетом теоретико-институциональных аспектов.

Ключевые слова: конкурентная политика государства, теоретико-институциональные аспекты.

THEORETICAL AND INSTITUTIONAL ASPECTS OF THE FORMATION OF COMPETITION POLICY OF THE STATE

Summary. Currently, there are many approaches to the formation of state competition policy. Taking into account not only theoretical but also institutional aspects, in the article we conducted a study aimed at forming a holistic system of protection of competition to optimize the process of forming a competitive environment in the state economy. In the article, we reflect the main approaches to the definition of the notion of “competition policy” and suggests a model for the formation of state competition policy taking into account the theoretical and institutional aspects.

Key words: competition policy of the state, theoretical and institutional aspects.

УДК 336.76

Дорофеев Д. А.
*аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету банківської справи*

Dorofiev D. A.
*Postgraduate of the Department of Finance, Banking and Insurance
Banking University, Kyiv*

СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Анотація. У статті досліджено теоретико-методологічні засади визначення економічної природи та наведено характеристику фінансових інновацій, що використовуються у фінансовому секторі. Фінансову інновацію визначено як певне нововведення або якісну зміну в діяльності фінансових ринків і фінансових інститутів, що ґрунтується на використанні нових, суттєво вдосконалених або модифікованих фінансових інструментів, продуктів, операцій, послуг і фінансових технологій для забезпечення стабільності та ефективності функціонування фінансових ринків і фінансових інститутів. Для вдосконалення управління інноваційними процесами проведено класифікацію фінансових інновацій за сферою їх виникнення та використання, за об'єктами впровадження та відповідно до переліку використовуваних інструментів, операцій, технологій і методів організації фінансової роботи.

Ключові слова: фінансовий сектор, фінансовий інститут, фінансова інновація, фінансовий інструмент, фінансова послуга, фінансова технологія.

Вступ та постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть у світовій практиці функціонування фінансових ринків і фінансових інститутів фінансові інновації стали одним із головних рушіїв економічного розвитку. У науковій літературі їх появу та широке впровадження пояснюють зміною економічного середовища, яке стимулює пошук високоприбуткових сфер вкладення капіталу

та одержання високих прибутків [1, с. 22; 2, с. 27]. Саме завдяки розвитку та використанню фінансових інновацій сьогодні фінансовий сектор посідає чільне місце в структурі фінансових та економічних систем у всіх країнах світу [3, с. 10]. Разом із тим в економічній теорії ще відчувається нестача фундаментальних досліджень, які б достатньо повно і точно охарактеризували таке важливе

для сучасної економіки поняття, як «фінансова інновація», що зумовлено його складністю та багатоаспектністю.

Зі світової історії фінансів і банківської справи можна навести достатньо багато яскравих прикладів найбільш відомих проривних фінансових інновацій, які суттєво вплинули на розвиток фінансової сфери, зокрема: запровадження у XV ст. вексельного обігу, перехід у XIX ст. до золотого стандарту, початок випуску банківських карток у середині XX ст., демонетизація золота і перехід у 1970-х роках до системи вільно плаваючих курсів, широке використання в кінці XX ст. похідних фінансових інструментів, нових методів хеджування валютних ризиків, створення опціонних і ф'ючерсних бірж, запровадження електронної комерції, виконання онлайн-операцій тощо [4, с. 25; 5, с. 167; 6, с. 23; 7, с. 32].

Сучасна практика свідчить про те, що процес упровадження фінансових інновацій у практику діяльності фінансових установ розвивається дуже стрімко і в перспективі його темпи будуть лише прискорюватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упровадження останніх десятиліть дослідження питань фінансових інновацій відбувалося достатньо активно. Вагомий внесок у розроблення теоретико-методологічних засад формування та використання фінансових інновацій у фінансовому секторі зробили такі відомі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: В. Волков [16], П. Друкер [9], В. Жупанін [27], Д. Кокурін [16], В. Кротюк [31], Б. Мільнер [10], В. Міщенко [4], С. Міщенко [22], Ф. Мишкін [23], Р. Наполі [20], С. Науменкова [1; 5; 18], Т. Орлова [10], Н. Пантелєєва [17], Дж. Сінкі-мол. [25], П. Туфано [24], І. Шумило [3], Й. Шумпетер [8] та ін. Однак поза увагою багатьох дослідників залишається виявлення причинно-наслідкових зв'язків фінансових інновацій із механізмами їх розроблення, планування та впровадження, що потребує додаткового вивчення та систематизації інновацій для їх упровадження у практику діяльності фінансових установ і вдосконалення управління інноваційним процесом.

Метою даної роботи є поглиблення теоретико-методологічних підходів до визначення сутності та класифікації фінансових інновацій у фінансовому секторі.

Результати дослідження.

Одним із фундаторів теорії інновацій вважають Й.А. Шумпетера, який у 1911 р. в роботі «Теорія економічного розвитку» вперше використав термін «інновації», під яким розумів п'ять типів нововведень, які охарактеризував поняттям «реалізація нових комбінацій»: виробництво принципово нового продукту або продукту, що характеризується новою якістю; запровадження нової технології; освоєння нових ринків; доступ до нових джерел ресурсів; зміну умов галузевої організації [8, с. 132–133].

Зважаючи на складність поняття «інновація», у науковій літературі існує значна кількість його визначень, які різняться між собою залежно від мети та завдань конкретних дослідників. На думку П. Друкера, інновації є природним внутрішнім компонентом підприємницької діяльності, що дає змогу одержувати підприємницький дохід завдяки новій комбінації чинників виробництва [9, с. 334]. Б.З Мільнер і Т.М. Орлова під інновацією розуміють новий або вдосконалений продукт (послугу), що реалізується на ринку, та який по-новому вирішує проблеми споживача, є корисним як для покупця, так і для компанії, що впроваджує конкретну інновацію. На їхню думку, інновація – це нововведення, яке в результаті комерційної реалізації набуває товарної форми і задовольняє ринковий попит [10, с. 7].

У ст. 146 «Керівництва Осло», яке розроблене Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), інновація визначається як «запровадження до використання будь-якого нового або суттєво поліпшеного продукту (товару чи послуги) або процесу, нового методу маркетингу чи нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або у зовнішніх зв'язках» [11]. При цьому у ст. 148 зазначається, що ступінь новизни продукту, процесу, методу маркетингу, організаційного методу повинна бути не нижче того рівня, який характерний для конкретної компанії. Таким чином, інновацією вважається лише таке нововведення, яке використовується на практиці, а мінімально необхідною ознакою визнання інновації такою є те, що продукт, процес, метод повинні бути новими (або суттєво вдосконаленими) для практики конкретної фірми. Тому до інновацій відносять продукти, процеси і методи, які фірми створили першими, а також продукти, які вони запозичили із практики діяльності інших фірм [11].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» визначено: «Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери». «Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [12].

Таким чином, проведений аналіз наукової літератури та нормативних документів свідчить, що головними передумовами виникнення інновацій є розвиток науки і техніки, тому дослідники більше уваги приділяють науковим, технічним і технологічним інноваціям, які спрямовані на підвищення ефективності виробництва, економію витрат, підвищення продуктивності праці тощо, що можна назвати комерціалізованим підходом. В окремих випадках науковці виокремлюють економічні інновації, до яких відносять інновації у сфері виробництва, обігу та управління [13, с. 31; 14, с. 17; 15, с. 92]. Разом із тим за такого підходу поза увагою залишаються соціальні та культурні аспекти впровадження інновацій, а також національні та навіть релігійні особливості, які б давали змогу повною мірою врахувати як потреби індивіда, так і суспільства загалом.

Зважаючи на різноманіття точок зору щодо сутності інновацій, виникає практична необхідність у їх групуванні та класифікації за певними ознаками. Аналіз наукових підходів, проведений на основі дослідження характеру та систематизації чинників, умов виникнення та форм прояву інновацій, дав змогу розробити їх авторську класифікацію за ключовими ознаками, яка враховує не лише науково-технічні та технологічні характеристики, а й інші, зокрема фінансові, економічні, соціокультурні, інформаційні, що дає змогу комплексно оцінити економічну природу інновації та розробити заходи щодо управління процесом інноваційної діяльності (табл. 1).

Проведений аналіз і визначення сутності загального поняття «інновація» як первинного з погляду характеристики фінансових інновацій дає змогу перейти до дослідження галузевого аспекту проблеми, що пов'язаний із виникненням і використанням інновацій у фінансовому секторі. Як і під час визначення загального поняття «інновація», серед науковців існують різні точки зору щодо визначення сутності та характеристики поняття «фінансова інновація».

Характеристика інновацій за їх класифікаційними ознаками

Класифікаційні ознаки	Види інновацій
За ступенем новизни	Радикальні (базові), поліпшуючі, модифікуючі.
За видом об'єкта інновації	Предметні (продуктові інновації), процесні (технологічні інновації), організаційні, інформаційні, економічні, фінансові.
За сферами діяльності	Виробничі, торгові, управлінські, соціальні, екологічні.
За характером використання	Виробничі (інвестиційні), споживчі інновації, соціокультурні.
За місцем у системі підприємства	На «вході», використання у виробничому процесі, на «виході».
За ієрархічними рівнями	На рівні корпорації, на рівні підрозділів, на рівні працівників.

Джерело: складено автором за [16–19]

Так, Д.І. Кокурін і В.С. Волков визначають фінансову інновацію як реалізований у формі нового продукту або операції кінцевий результат інноваційної діяльності у фінансовій сфері. Як приклад автори наводять нові технології здійснення фінансових операцій на основі обчислювальної техніки, а також нові фінансові продукти: похідні цінні папери, схеми продажу цінних паперів, нові типи гарантійних зобов'язань тощо. На їхню думку, фінансовий сектор завдяки постійному руху фінансових активів і зобов'язань є дуже динамічною системою, що сприяє розширенню та поглибленню зв'язків фінансового ринку із зовнішнім середовищем. Завдяки такому взаємозв'язку між активами та зобов'язаннями ринок фінансових інновацій має інтегральний характер [16, с. 26].

Р. Наполі визначає фінансові інновації як: 1) нововведення продукту чи послуги або суттєві поліпшення їх характеристик; 2) нове або значне вдосконалення методу, обладнання або навичок; 3) суттєве поліпшення характеристик запропонованого продукту (послуги), методів, обладнання або навичок, що використовувалися раніше [20, с. 216].

Одним із найбільш ґрунтовних, на нашу думку, є визначення, наведене Н.М. Пантелєвою, яка під фінансовою інновацією розуміє «результат творчого пошуку нового підходу до вирішення проблеми у фінансовій галузі, який реалізується шляхом створення та дифузії нових фінансових продуктів, послуг, інструментів, технологій, процесів і організаційних форм, орієнтованих на ефективне управління фінансовими ресурсами та ризиками, забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності в умовах мінливості, невизначеності й інформаційної асиметрії економічного середовища» [17, с. 28].

Як свідчить аналіз точок зору науковців щодо характеристики сутності та економічного змісту поняття «фінансова інновація», головними її характеристиками є визначення об'єкта нововведень, ступеня новизни та функцій (або мети впровадження). Разом із тим зазначимо, що аналіз визначень поняття «фінансова інновація», наведених у науковій літературі, ще не дає підстав для чіткої характеристики її сутності та глибинних внутрішніх зв'язків. Для реалізації цієї мети, на нашу думку, необхідне визначення умов і чинників формування та використання фінансових інновацій.

Вивчення наукової літератури свідчить про те, що більшість науковців головними чинниками виникнення інновацій вважає розвиток науки, техніки та технологій. Водночас під час аналізу умов формування фінансових інновацій учені виокремлюють більш широке коло специфічних чинників, які притаманні фінансовій системі, зокрема дерегулювання та лібералізацію фінансових ринків, їх високу волатильність, асиметрію інформації, підвищення фінансових ризиків, необхідність зменшення транзакційних та операційних витрат тощо [21, с. 171; 22, с. 37; 23, с. 19].

На думку Ф.С. Мишкіна, головним чинником виникнення та запровадження фінансових інновацій є зміна економічного середовища, яка стимулює пошук високоприбуткових інновацій. Крім того, серед чинників, що стимулюють розвиток фінансових інновацій, він виділяє розвиток нової техніки та інформаційних технологій, високу волатильність процентних ставок, процентний ризик, а також бажання фінансових установ уникнути регуляторних приписів, які вони вважають обтяжливими [23, с. 393].

П. Туфано виокремлює шість головних функцій фінансових інновацій, які, на його переконання, одночасно характеризують і причини їх виникнення:

- 1) інновації існують для того, щоб забезпечити ефективне функціонування «неповних ринків» шляхом сприяння вільному переміщенню фінансових ресурсів і хеджування ризиків;
- 2) подолання наслідків асиметрії інформації у фінансовому секторі;
- 3) мінімізація транзакційних витрат;
- 4) мінімізація податків та усунення недоліків у регулюванні;
- 5) посилення глобалізаційних процесів та інтернаціоналізація фінансових ринків, що дає змогу використовувати нові методи управління ризиками;
- 6) поширення технологічних змін та інформаційних технологій, які стимулюють інновації. Наприклад, нові методи андеррайтингу (OpenIPO), формування портфелів акцій (folioFN), нові ринки цінних паперів та засоби безпечного виконання операції, нові системи управління ризиками, послуги онлайн-планування пенсійного забезпечення тощо [24, с. 10–22].

З погляду системності підходу до оцінки інноваційних процесів заслуговує на увагу розроблена Дж. Сінклом. логічна модель фінансової інновації в банку, яка включає головні чинники її формування та використання. Ця модель була названа «ТОРКА» (англ. – TRICK) і має такий вигляд:

TRICK + Rational Self-Interest => Financial Innovation, де Т – технології надання фінансових послуг, які впливають на зміну внутрішніх виробничих процесів фінансової установи, її предметну спеціалізацію, організаційну структуру тощо;

О – послаблення регулювання, використання методів уникнення законодавчих і нормативних обмежень, що сприяє розширенню можливостей інвестування та розробленню нових видів продуктів і послуг;

Р – процентний ризик, який характеризує мінливість темпів інфляції, рівня процентних ставок, а також рівень економічної активності;

К – конкуренція за клієнтів, мірою зростання якої клієнти будуть отримувати користь від низьких цін і більш широкій пропозиції фінансових продуктів і послуг, а банківські установи – від підвищення ефективності за

рахунок зростання масштабу, асортименту або спільних проєктів;

А – адекватність капіталу, який регулює всі види ризиків;

Rational Self-Interest – «розумна корисливість» [25, с. 8–13].

На думку Дж. Сінкі-мол., фінансова інновація у вигляді нових продуктів і процесів є результатом поєднання фінансовою установою певної сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на її діяльність упродовж певного часу, використання яких дає змогу одержати додаткові прибутки.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що одним із головних мотивів використання фінансових інновацій є збільшення обсягів прибутку для фінансової установи та забезпечення корисного ефекту для споживача.

Водночас, як зазначають окремі дослідники, поряд із позитивними ефектами розвиток фінансових інновацій може мати й негативні наслідки, які за відсутності регулювання можуть стимулювати кризові явища [26, с. 171; 27, с. 11; 28, с. 36; 29, с. 32]. Прикладом такого впливу фінансових інновацій є використання у США субстандартної іпотеки, що призвело в 2007 р. до іпотечної кризи, а потім – до світової фінансової кризи 2008–2009 рр. Тому процес використання інновацій у фінансовому секторі обов'язково повинен бути під контролем регуляторів фінансового ринку [30, с. 194; 31, с. 7; 32, с. 45; 33, с. 52].

Важливим аспектом дослідження теоретико-методологічних засад інноваційної діяльності у фінансовому секторі є необхідність класифікації фінансових інновацій, яка дає змогу забезпечити більш повну характеристику їх сутності та змісту. Як свідчить аналіз наукової літератури, у сучасній практиці використовуються три підходи

до такої класифікації: продуктової, відповідно до якого головною характеристикою інновації є використання нового продукту [6; 16; 20; 34]; функціональний, згідно з яким інновацію характеризують залежно від її ролі у процесі діяльності фінансових установи [19; 24; 25; 35]; процесний, який розглядає інновацію як процес функціонування інноваційних інструментів, операцій, послуг і технологій на фінансових ринках [17; 27; 36].

Переважає більшість науковців віддає перевагу продуктовому підходу як більш простому та зрозумілому. Однак, на нашу думку, існування трьох різних підходів до класифікації фінансових інновацій саме по собі не є суперечливим, а дає змогу більш повно охарактеризувати їх економічну природу, функції та роль у діяльності фінансових інститутів і функціонуванні фінансових ринків.

Грунтуючись на поєднанні головних методологічних засад продуктового, функціонального та процесного підходів до процесу інноваційного розвитку фінансового сектору, автором запропоновано класифікацію фінансових інновацій, відповідно до якої головною класифікаційною ознакою є сфера виникнення та використання інновацій: фінансові ринки, фінансові інститути, фінансові інструменти, фінансові операції та послуги, а також фінансові технології. Для кожної ознаки наведено об'єкт упровадження інновацій (наприклад, грошовий ринок, ринок капіталу, фінансова установа, конкретний фінансовий інструмент, вид послуги чи фінансової технології) та перелік потенційно можливих для використання інструментів, операцій, технологій і методів організації фінансової роботи (табл. 2). Реалізація такого підходу дає змогу врахувати головні структурні елементи фінансової інновації та галузеву специфіку діяльності фінансових інститутів, які використовують інновації.

Таблиця 2

Класифікація фінансових інновацій у фінансовому секторі

Ознака	Об'єкт інновації	Інструменти, методи та операції
Фінансові ринки	Грошовий ринок	Кредити, депозити, депозитні сертифікати, короткострокові облигації.
	Ринок капіталу	Акції, облигації, інвестиційні сертифікати.
	Ринки деривативів	Похідні фінансові інструменти.
	Валютний ринок	Іноземна валюта, кредити та депозити, облигації.
	Ринок золота	Золото, інвестиційні монети, «золоті» депозити.
Державні фінанси	Державні цінні папери, державні кредити, державно-приватне партнерство.	
Фінансові інститути	Фінансові установи	Нові фінансові установи, фінансові операції, технології, організаційні та управлінські методи.
	Регулятори фінансового ринку	Нові методи регулювання і нагляду за діяльністю фінансових установ.
	Закони, правила, звичаї, національні особливості	Законодавча та нормативна база врахування правил, звичаїв, національних особливостей.
Фінансові інструменти	Цінні папери, кредити, депозити, деривативи, структуровані продукти, гібридні інструменти	Акції, облигації, інвестиційні сертифікати, похідні на цінні папери, кредитні ноти, сек'юритизовані облигації, проектне фінансування, субординований борг, факторинг.
Фінансові операції та послуги	Окремі операції та послуги, які надають фінансові установи	Кредити, депозити, страхові та пенсійні внески, андеррайтинг, IPO, лізинг, сертифікати фондів фінансування будівництва, гарантії.
Фінансові технології	Технології онлайн-обслуговування клієнтів	Е-трейдинг, платіжні картки, електронні гроші, P2P-кредитування.
	Технології платежів	Платіжні картки, електронні гроші.
	Технології управління ризиками	Деривативи, гарантії, акредитиви, сек'юритизація, скоринг, хеджування ризиків.
	Технології укладання і підтримки контрактів	Фінансовий інжиніринг, проектне фінансування, мезонінне фінансування.

Джерело: розроблено автором на основі [17; 37–39]

Практичне використання запропонованої класифікації в управлінні інноваційними процесами, на нашу думку, сприятиме вдосконаленню розроблення, планування, організації впровадження та використання фінансових інновацій у діяльності вітчизняних фінансових ринків та установ із метою підвищення їхньої конкурентоспроможності та ефективності функціонування.

Вивчення наукової літератури та аналіз умов, чинників виникнення і функцій фінансових інновацій дають змогу сформулювати авторське трактування поняття «фінансова інновація». На нашу думку, економічна сутність фінансової інновації полягає у запровадженні певних нововведень або якісних змін у діяльності фінансових ринків і фінансових інститутів, що ґрунтуються на використанні нових, суттєво вдосконалених або модифікованих фінансових інструментів і продуктів, виконанні нових операцій, наданні нових чи модифікованих видів фінансових послуг і використанні нових фінансових технологій для забезпечення стабільності та ефективності функціонування фінансових ринків і фінансових інститутів. На відміну від існуючих визначень таке трактування дає змогу врахувати головні структурні елементи фінансових інновацій, їхню роль та функції у діяльності фінансових ринків та інститутів.

Наведене визначення поняття «фінансова інновація» схематично представлено на рис. 1, де показано взаємозв'язок окремих класифікаційних ознак за місцем і сферою виникнення та використання інновацій, інноваційних продуктів, інструментів, послуг і технологій як між собою, так і з об'єктами фінансової інфраструктури та механізми регулювання і нагляду за діяльністю фінансових установ, а також охарактеризовано потенційно можливі результати впровадження та використання фінансових інновацій у фінансовому секторі.

Ґрунтуючись на наведеному визначенні поняття «фінансова інновація», процес інноваційної діяльності у фінансовій сфері, на нашу думку, слід розглядати як сукупність взаємопов'язаних між собою методів і механізмів створення та забезпечення функціонування нових фінансових інститутів, освоєння фінансовими установами нових фінансових ринків або їх окремих сегментів, використання нових або якісно вдосконалених фінансових інструментів, виконання нових операцій, надання нових чи модифікованих фінансових послуг та запровадження нових фінансових технологій у поєднанні з діяльністю об'єктів фінансової інфраструктури.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу визначити, що фінансову інновацію слід розглядати як запровадження та практичне використання певного нововведення або якісної зміни в діяльності фінансових ринків і фінансових інститутів, що ґрунтуються на використанні нових, суттєво вдосконалених або модифікованих фінансових інструментів і продуктів, виконанні нових операцій, наданні нових чи модифікованих видів фінансових послуг і використанні нових фінансових технологій для забезпечення стабільності та ефективності функціонування фінансових ринків і фінансових інститутів. Таке трактування дає змогу врахувати головні структурні елементи фінансових інновацій, їхню роль та функції у діяльності фінансових ринків та інститутів.

Головною класифікаційною ознакою фінансових інновацій повинна бути сфера їх виникнення та використання: фінансові ринки, фінансові інститути, фінансові інструменти, фінансові операції та послуги, а також фінансові технології, що дає змогу поєднати продуктивний, функціональний та процесний підходи до їх характеристики та аналізу інноваційного розвитку фінансового сектору.

Рис. 1. Схематична структура авторського визначення поняття «фінансова інновація»

Джерело: розроблено автором

Список використаних джерел:

1. Науменкова С.В. Підвищення доступності фінансових послуг: актуальні питання регуляторної практики. *Фінанси України*. 2013. № 10. С. 20–33.
2. Мищенко С.В. Новые тенденции в монетарной политике и регулировании финансовых систем. *Финансы и кредит*. 2010. № 40. С. 23–29.
3. Шумило І., Лисенко Р. Теоретичні і практичні аспекти аналізу стану фінансової системи економіки. *Вісник Національного банку України*. 2006. № 3. С. 6–11.
4. Мищенко В.І. Методологічні та методичні проблеми запровадження таргетування інфляції. *Вісник Національного банку України*. 2006. № 5. С. 22–32.
5. Науменкова С.В. Обеспечение инновационной доступности финансовых услуг в условиях интегрированного финансового рынка. *Управление инновациями-2015. Новочеркасск*, 2015. С. 164–169.
6. Світовий досвід та перспективи розвитку електронних грошей в Україні Науково-аналітичні матеріали. Вип. 10. К.: Національний банк України, Центр наукових досліджень, 2008. 145 с.
7. Мищенко С. Економіко-статистичний аналіз факторів монетизації економіки. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 1. С. 31–33.
8. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. М.: ЭКМО, 2008. 864 с.
9. Друкер П.Ф. Бизнес и инновации. М.: Вильямс, 2009. 432 с.
10. Мильнер Б.З., Орлова Т.М. Организация создания инноваций: горизонтальные связи и управление. М.: ИНФРА-М, 2013. 288 с.
11. Oslo Manual. Guidelines for Collection and Interpretation of Innovation Data. A Joint publication on OECD and Eurostat. 2005. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/OSLO/EN/OSLO&EN.PDF.
12. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV.
13. Мищенко В.І., Науменкова С.В. Проблеми вдосконалення управління державними корпоративними правами. *Економіка України*. 2002. № 5. С. 29–36.
14. Науменкова С.В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника. *Вісник Національного банку України*. 2005. № 7. С. 14–21.
15. Мищенко С.В. Удосконалення управління економічним капіталом банку з урахуванням ризику ліквідності. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2008. № 3. С. 90–93.
16. Инновационная экономика (управленческий и маркетинговый аспекты) / Д.И. Кокурин и др. М.: Экономика, 2011. 532 с.
17. Пантелєєва Н.М. Фінансові інновації в банківській системі: теорія, методологія, практика: монографія. К.: УБС НБУ, 2014. 540 с.
18. Науменкова С. Фінансова інклюзивність та проблеми забезпечення доступу населення до базових фінансових послуг в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 11. С. 31–37.
19. Мищенко С.В. Стимулирование кредитования как фактор экономического роста. *Вестник Финансового университета*. 2013. № 1(73). С. 35–45.
20. Napoli R. Innovation in the Financial Sector: Persistence and Schumpeterian Hypotheses. *Journal of Service Science and Management*. 2008. № 1. P. 215–226.
21. Науменкова С.В. Проблемы сбалансированности денежного рынка Украины. К.: Наукова думка, 1997. 55 с.
22. Мищенко С.В. Проблеми оцінки впливу стабільності функціонування грошово-кредитної сфери на економічну безпеку країни. *Фінанси України*. 2010. № 7. С. 35–49.
23. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків; пер. з англ. С. Панчишин, Г. Стеблій, А. Стасишин. К.: Основи, 1998. 963 с.
24. Tufano P. Financial Innovation and First Mover Advantages. *Journal of Financial Economics*. 1989. № 25. P. 213–240.
25. Синки Дж.-мл. Управление финансами в коммерческих банках; пер. с англ. под ред. Ф.Я. Левиты, Б.С. Пинскера. М.: Catallaxy, 1994. 820 с.
26. Науменкова С.В., Мищенко В.И. Влияние денежно-кредитной политики центрального банка на стимулирование экономического роста. *Проблемы современной экономики*. 2015. № 54. С. 168–174.
27. Жупанин В. Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах нестабільності фінансових ринків. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 7. С. 8–12.
28. Naumenkova S., Malyutin O., Mishchenko S. Transition to Inflation Targeting in Ukraine: New Tools for Monetary Policy. *Bulletin Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2015. № 166. P. 31–39.
29. Гнучкий режим курсоутворення: етапи запровадження та можливі наслідки для економічного розвитку України: науково-аналітичні матеріали. Вип. 15. К.: Національний банк України; Центр наукових досліджень, 2010. 124 с.
30. Мищенко В.І., Науменкова С.В. Поняття системного ризику та підходи до визначення системно значущих банків. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду. Львів: Ін-т регіональних досліджень, 2014. С. 186–196.
31. Кротюк В.Л. Еволюція підходів до оцінки капіталу в Базельських угодах. *Банківська справа*. 2006. № 4. С. 3–9.
32. Науменкова С. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2015. № 12. С. 39–48.
33. Жупанин В.В. Організація залучення заощаджень населення на основі випуску казначейських зобов'язань України. *Фінанси України*. 2008. № 2. С. 44–58.
34. Науменкова С.В. Недержавне пенсійне забезпечення. К.: Знання, 2010. 66 с.
35. Мищенко В.І., Науменкова С.В. Макропруденційні інструменти в механізмі забезпечення фінансової стабільності. *Фінанси України*. 2015. № 10. С. 53–76.
36. Соколов Б.И., Мищенко С.В. Роль платежных систем в обеспечении устойчивого развития национальной экономики. *Проблемы современной экономики*. 2015. № 2(54). С. 163–168.
37. Науменкова С.В. Функціонування недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг України. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 3–16.

38. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Сучасні проблеми капіталізації банківської системи України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2013. № 2. С. 3–11.
39. Ризики, загрози, пріоритети та наслідки реформування пенсійної системи України: аналіт. доповідь / О.П. Коваль та ін. К.: ІСД, 2012. С. 91–94.

СУЩНОСТЬ И КЛАССИФИКАЦИЯ ФИНАНСОВЫХ ИННОВАЦИЙ В ФИНАНСОВОМ СЕКТОРЕ

Аннотация. В статье исследованы теоретико-методологические основы определения экономической природы и сущности финансовых инноваций, используемых в учреждениях финансового сектора. Понятие «финансовая инновация» охарактеризовано как определенное нововведение или качественное изменение в деятельности финансовых рынков и финансовых институтов, базирующееся на использовании новых, существенно усовершенствованных или модифицированных финансовых инструментов, продуктов, операций, услуг и финансовых технологий для обеспечения стабильности и эффективности функционирования финансовых рынков и финансовых институтов. Для совершенствования управления инновационными процессами осуществлена классификация финансовых инноваций по сфере их возникновения и использования, по объектам внедрения и в соответствии с перечнем используемых инструментов, операций, технологий и методов организации финансовой работы.

Ключевые слова: финансовый сектор, финансовый институт, финансовая инновация, финансовый инструмент, финансовая услуга, финансовая технология.

THE ESSENCE AND CLASSIFICATION OF FINANCIAL INNOVATIONS IN THE FINANCIAL SECTOR

Summary. The paper investigates the theoretical and methodological basis for determining the economic nature and nature of financial innovation used in the financial sector. The concept of «financial innovation» is characterized as a certain innovation or qualitative change in the activities of financial markets and financial institutions, based on the use of new, significantly improved or modified financial instruments, products, operations, services and financial technologies in order to ensure the stability and efficiency of financial markets and financial institutions. In order to improve the management of innovation processes carried out the classification of financial innovations in the sphere of their origin and use, the objects of implementation and in accordance with the list of tools, operations, technologies and methods of financial activities.

Key words: financial sector, financial institution, financial innovation, financial instrument, financial service, financial technology.

УДК 330.341:338.242

Дробот С. А.
здобувач кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Drobot S. A.
Degree Seeking Applicant at Department of Accounting, Economics
and Human Resources Management of Enterprise
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

СУТНІСТЬ ДЕТЕРМІНАНТІВ РОЗВИТКУ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Анотація. У статті досліджено сутність детермінантів розвитку. Розглянуто концепцію детермінізму як одного з основоположних принципів наукового пізнання. Вивчено різновиди детермінізму. Досліджено погляди науковців на трактування поняття «детермінант». Дано класифікацію детермінантів розвитку.

Ключові слова: економічна система, розвиток, детермінізм, чинник, детермінанти розвитку.

Вступ та постановка проблеми. Будь-яка соціально-економічна система має схильність до розвитку. Однак безпосередньо розвиток як процес відбувається під впливом значного числа чинників, які можуть як стимулювати, так і стримувати його, перешкоджаючи активізації трансформаційних процесів та виникненню прогресивно орієнтованих змін. На сучасному етапі постає вкрай важливе завдання щодо виявлення детермінантів розвитку, що сприятимуть прискоренню його темпів та забезпечать прогресивний характер змін. Водночас виявлення детермінантів розвитку має ґрунтуватися на вико-

ристанні чітко окресленого понятійно-категоріального апарату, що передбачає, перш за все, визначення сутності поняття «детермінант» та систематизації класифікаційних ознак, за якими детермінанти розвитку можуть бути класифіковані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принцип детермінізму досліджувався як класиками економічної науки [2], так і багатьма сучасними науковцями [8], які прагнули виявити чинники, діями яких зумовлені процеси, які протікають у соціально-економічних системах, тобто їх детермінанти.